مورخه 16.1.2012 تي شهيد فاضل راهوءَ جي 25 ورسيءَ جي موقعي تي
ادبي ڪانفرنس ۾ پڙهيل مقالو

نواب علي راهو
اسسٽنٽ پروفيسر

راهو ذاتِ جي سڃاڻپ جا ٻه ٽي مِنجھندڙ حوالا

بلاشڪ اسين موئن جي دڙي جي شاندار تهذيب جا امين، صدين کان سُکي ۽ ستابي سنڌ جا وارث. سنڌ پرڳڻي جي ذاتين جي وڏيري وڻ جي ثمرات دار جي اهم شاخ **راهو** آهيون.

سنڌ سڀيتا جي تاريخ ۽ تمدن ۾ اسان جا ڪي مضبوط حوالا يا اثرائتا اُهڃاڻ ملن يا نه ملن پر اسان جي سڃاڻپ، قربت ۽ الفت، مان ۽ مرتبي ۽ ماڻهپي جو ذڪر جهڙن عظيم شخصيت ڪيو آهي، ان تي نه ڪو اعتراض ڪري ٿو سگهجي نه اختلاف! ها! منهنجو اشارو سنڌ جي سدا حيات ۽ سدا ملوڪ شاعر سرتاج شاهه عبداللطيف ڀٽائي ؒ جن ڏانهن آهي

شاهه صاحب فرمائن ٿا:

(1)- راهوءَ جا رهيام، سينها سرير ۾
پيا در وسريام، ڏٺي جا ڏم جهڪري

(2)- راهو تنهنجي ريت، پرکنيئن پڌري
گهڻا گهوڙي چاڙهين، مسافر مسيت
پيچين ڪانه وڏيت، جي آيا سي آهيا.

شاهه صاحب سُر بلاول ۾ جن ٽن ڪردارن کي ساراهيو آ- اُهي آهن: ابڙو سمون ۽ ڄام جکرو ۽ راهو. پاڻ فرمائين ٿا ته

(٣) — تڙ تڙ ڪيم ترس، سر نهارج سپرو.
ڏيندءِ ڪنڪ لطيف چئي، راڄ راهوءَ جي رس،
ولها جنهن ونهيا ڪيا، پاڻ تنهنجي پس،
ڪوڙين لاهي ڪس، جي ڳالهائي ڳاٽ ڪٽي.

هن بيت ۾ لطيف سائين واٽهڙو غريب مسافر کي صلاح ڏئي ته اُڄ ۽ پياس لاهڻ لاءِ هر هڪ تڙ تي ترسي وقت نه وڃاءِ بلڪه وڏي تلاءُ يا چشمي جي تلاش ڪر. جيڪو ڏهن سمن جي سرتاج راهوءَ جي راڄ يا جوءِ ۾ رهندي ته سپئي سڪ پسندين. هو توکي ڏسندين ئي ڪنڪ ڏئي پهڌيندو. اهڙي مرس جي پيڳ يا چهڻ جو وهي ديدار ڪر. جنهن مرس سُخن کي سالوڪري ڇڏيو آهي لوڻ ڪيڏو نه ڏکايل هوندين پر جي هو ڪنڌ مٿي ڪري مخاطب ٿيندو / ڳالهائيندو ته بي انداز محبت ۽ رحم ۽ دلين جي ميراڻ هڪ دم ميسار ٿي ويندي. (حوالو: سر بلاول جا تاريخي ڪردار ۽ واقعا - رقيه غلام نبي شاهاڻي)

(٤)- راهوءَ جي رهاڻ ۾ نه ڪو ڏپ نه ڪو ڊاءُ

شاهه صاحب پنهنجي لافاني ڪلام ذريعي "راهن" کي هڪڙي قسم جي سند (Certification) عنايت ڪئي آهي. جيڪا تاريخ جي طويل سفر ۾ اڻ مٽجندڙ حوالي طور هميشه ڪتب ايندي رهندي.

اهو 1988ع وارو دؤر آ جو مون ڀي مهراڻ يونيورسٽي
آف انجنيئرنگ ڄامشورو جي مائننگ ڊپارٽمينٽ ۾ داخلا
ورتي ان بعد سنڌ ايگريڪلچر يونيورسٽي ٽنڊوڄام
۾. يونيورسٽين ۾ وٽ وٽ کانئي مثل سڄي سنڌ
مان شاگرد هزارن جي تعداد ۾ داخل ٿين ٿا. جن
مان اڪثريت مٿين | اترين علائقن مان هوندي آهي.
جهڏو، سکر، شڪارپور، جيڪب آباد، لاڙڪاڻو، گهوٽڪي
وغيره. انهن ضلعن ۾ راهو ذات وارا رهن
ڪون ٿا پاڻ وري وڏي ڪوم ٻنهه لڙائي ۾. مون کان
جڏهن اهي ساٿي شاگرد تعارف ۾ منهنجي ذات
راهو ٻڌي سڃاڻي يا سمجهي نه سگهندا هئا ته سندن
جي چهري جا اڏامائجي نما تاثر ظاهر ٿيڻ لڳندا هئا.
اهڙي قسم جي face expressions کي پسندي آءٌ پنهنجي
ذات جي سڃاڻپ | شناخت لاءِ فوراً شهيد فاضل راهو
جو نالو حوالي طور وٺندو هوس ته هو سمجهي
ويندا هئا. اهو ماجرا اڄ تائين جاري ۽ ساري آهي.

دوستو!

جڏهن آءٌ سوچڻ جي سمنڊ ۾ غرق ٿي
شهيد فاضل جي هستي ۽ معاملات جا موتي ميڙڻ
جي ناڪام ڪوشش ڪيان لڳو ته آڄ جي آڄگر
دنيا ۾ پاڻ کي بي ثمر و سامان پايان لڳو.
فهم و فراست جا در بند ٿيڻ لڳن ٿا. پايان لڳو ته
ديومالائي ڪردارن جي ديس يا ڏند ڪٿائن جي
واديءَ ۾ ڀٽڪان لڳو. آءٌ سمجهڻ کان قاصر

(٤) ڏهيان نه هڪ پڇتي پيل علائقي مان ـــ نه اعليٰ
تعليم يافته، نه وسيلن جي فراواني ميسر پر
اٿاٽ واري پس منظر ۾ زندگي گهاريندڙ
شهيد فاضل راهو ڪيئن ۽ ڪهڙين حالتن ۾ ذاتي،
انفرادي، انقلاب جي ابتدا ڪندي ماڻهن جي دلين
۾ مفتوح بڻائيندي ڪين جي روحن ۾ زنده جاودان
انقلاب اوتيو.

اهو ڪهڙو آرٽ آ! اهو ڪهڙو سحر آ! اهو
ڪهڙو راز آ يا رستو آ جيڪو شهيد فاضل پڇاڻان
بيٺ کي هٿ نه لڳي پهڙهي !؟

آءُ سمجهان ٿو ته شهيد فاضل مخلصي ۽ سچائي
جي اُهڃي معراج واري مقام تي هو جتي ماڻهو "ساهه
ڏئي ويساهه وٺندو آهي". تڏهن ئي هم سفر دوست،
احباب، حلقي جا ماڻهون "پتنگن جهڙو ڪيو مڙيا مٿي
مچ" مثل ان هستي، قائد ۽ آلواڻ مان نه
فقط ڪلهوڙي ڪلهي ۾ ملائي بيهندا آهن پر جان فدا ڪرڻ
کان به نه لنوائيندا آهن. شايد اهڙي يقين سبب
ئي سادا، نبل، غير سياسي، غير متحرڪ ۽ غافل حالات
شخص فاضل شهيد جي نينهن ورنائي قومي مسئلن
جهڙوڪ نيلام هيٺ جي نيلام خلاف، سنڌي ۾
ووٽر لسٽن جي ڇپائي واري جدوجهد، ايوب ۽ ضياء
جي ڦهري مارشلائن خلاف قومي دارا ۾ شامل ٿي
وڃن ٿا. جيل ڀوڳين ٿا. مڙس ٿي سختيون سهن ٿا
جو جو ڪين ويساهه آ، پڪ آ | پڪ هئي ته سنڌ رهبر ڪين
کي مصلحتن جي مارڪيٽ جو وکرو هرگز نه بڻائيندو.

دوستو!

شهيد فاضل جي زندگي ۾ سنڌ ڪامياب سياسي سفر تي جيڪو غالب عنصر يا پهلو مون کي نظر اچي ٿو اهو آهي سنڌ جي طبيعت جو "همدردانه" هئڻ. هو بنيادي طور سماج سڌارڪ آهي، هو مزاجاً مخير (generous) سخي مرد آهي. هو ٻين جو غم پنهنجو غم تصور ڪري ٿو. ماڻهن سان سندن اهنجن، تڪليفن، ناموزون حالتن ۾ فقط پوائنٽ اسڪورنگ (Point scoring) يا ڏيکاءَ لاءِ گڏ نه ٿو هلي پر دل و جان سان سندن جي مدد ڪري ٿو. هو ڪنهن لاءِ "ايڌي" آهي ته ڪنهن لاءِ "مدر ٽريسا".

* ڪنڌيءَ اُپيون ڪيترليون، ساهڙ ساهڙ ڪن،
ڪني سانگو ساهه جو، ڪي گهوريس ڪيو گهڙن،
ساهڙ سندو تن، گهاگهائي گهڙن جي.

شهيد فاضل جي زندگيءَ تي جيترو ڳالهائجي ٿورو آهي. هُن جي ذات جا ڪئين پهلو آهن، ڪئين پاسا آهن. نڪي ٿو ته سنڌ وٽ انمول ۽ پير پٿون آهن. هن علائقي جي وستي، واهڻ، ڀيچرا، ڳوٺ سنڌ جي آڏيءَ مانڊيءَ ڪيل پنڌن جا شاهد آهن. تڏهن ماڻهن تي شهيد جي ذڪر ڪرڻ مهل عجيب ڪيفيت طاري ٿي پوي ٿي ۽ سمجهي نه آهيان سگهندو ته شهيد فاضل هڪ سياسي اڳواڻ هو يا هڪ قوم پرست اڳواڻ. يا سچو انقلابي يا ڪو روحاني رهبر جو هر ڪو هُن کي پنهنجي جيءَ ۾ جاءِ ڏيندڙ ٿو لڳي. هر ڪو شهيد کي پنهنجو قربدار ۽ ويجهو ۽ رازدان ٿو ڪوٺي. ان جو جواب مون کي هڪ عربي ٻوليءَ جو شاعر ٿو ڏئي ته ؛

؛ حقير جي نظر ۾ تمام وڏا ڪارناما به ننڍڙا
هوندا آهن پر عظيم جي نگاهه ۾ ننڍڙيون
ڳالهيون به وڏيون هونديون آهن."

ساٿيو!

جيڪڏهن شهيد فاضل جي زندگيءَ مان پرائي
هن جي نقش قدم تي هلڻ جي هام هڻڻي آهي ته
دور حاضر جي تقاضائن پٽاندڙ وت ۽ وس آهر
ماڻهن جو پر ڀلو ٿيڻو پوندو. سهپ ۽ خدمت
(service) جي وشال ڪيتر ۾ نون جذبن، طريقن ۽
اندازن مان اڳتي وڌڻو پوندو. مُري خارج ۽
رواجي طريقي ڪار ۽ هنوار زندگيءَ کي الوداع ڪري
جدت پسندي (innovative Approaches) کي ڳلي لائي
ڪامل يقين سان وڌنداسون ته يقيناً اسين به
شهيد فاضل وانگر ماڻهن جي دلين ۾
زندهه رهنداسين.

جيسين چنڊ ستارا رهندا،
فاضل تنهنجا نعرا رهندا.

Email: nawabralirahoo@yahoo.com
lalrahoo@gmail.com Cell # 0300-3059087
0312-3165333

Address: H.No: A-70/100 Abdullah Town, Qasimabad, Hyderabad.